

A Magyar Királyi Honvédség Rohamtüzér Osztályainak létrejötte, és alkalmazásuknak elméleti kidolgozása

FÁRI LÁSZLÓ MÁRTON

Miután világossá vált 1943-ban, hogy a Németország a szárazföldön sem tud a háború végét jelentő győzelmet elérni, Magyarország hadvezetése számára kétségtelenné vált, hogy a védekezésbe szorult német és szövetséges csapatok, csak lassítani tudják az irdatlan erővel meginduló szovjet támadássorozatot, mely mögött az angolszász hatalmak óriási anyagi támogatása is állott. Ettől kezdve a magyar katonai vezetés előtt egyetlen cél lebegett. Megőrizni az ország, hadsereg erejét, és a visszacsatolás útján megszületett határokat megvédve megvárni a háborút eldöntő nagyhatalmak harcának végét.¹

Ennek lehetősége fennállt. Volt esély arra, hogy a gyors szovjet támadások a Kárpát-medencét kikerülve, a lengyel síkságon keresztül érik el Berlint. Réálisnak látszott, hogy a kb. 20 milliárd pengő költséggel, óriási szellemi és fizikai ráfordítással kiépített Árpád vonalat megtartva, Magyarország elkerülheti az óriási háborús pusztítást. Ennek szellemében folytak tovább a már háború előtt megkezdett fejlesztések, melyek célja a Magyar Királyi Honvédség erőinek ütőképesebbé tétele volt.²

A honvédség doni katasztrófájával egy időben indult el a magyar harckocsicsapatok gerincének tekintett nehéz Turán harckocsik sorozatgyártása. A Haditechnikai Intézet munkatársai azonban már ekkor tisztában voltak azzal, hogy a típus hadrendbe állításakor már korszerűtlennek fog bizonyulni. Ezért szorgalmazták, hogy a Turán lövegének áttervezése mellett Németországtól vásárolják meg egy modern harckocsi licencét.³ Azonban ez a németek elzárkózása miatt nem valósulhatott meg, így a hadsereg – bizonyos átadott német technikát leszámítva – ütőképes harckocsikkal nem ren-

1. DOMBRÁDY-TÓTH 1987. 226.

2. Uo. 228.

3. BONHARDT-SÁRHIDAI-WINKLER 1992. 22.

delkezett.⁴ Hasonlóan lehangoló volt a helyzet a többi fegyvernem gépesítettségében is, a gyaloghadosztályok nehézfegyverzete kis tüzérőt képviselt, vontatása a legtöbb esetben – a harctéri amortizációnak is köszönhetően – fogatolt volt. A magyar tüzérség a 10,5-es 37M Göring tarackon kívül hatékony löveggel nem rendelkezett, a páncéltörő löveganyag pedig az 1939-es színvonalon sem volt korszerűnek tekinthető.⁵

A magyar katonai fejlesztők végig szem előtt tartották a folyó háború tapasztalatait, az ország hadiiparának teljesítő képességét, és a frontokon alkalmazott haditechnikában végbement gyors fejlődést. Így merült fel a saját rohamtüzérség megteremtésének igénye is.

A Honvédelmi Minisztérium III.b (gép- és harcjármű fejlesztési) osztálya kezdeményezte hivatalosan az új táborig tüzér fegyvernem kialakítását, amire mind a vezérkar mind a III.a osztály pozitívan reagált.⁶ A német példa sikeressége gyorsan elültette a magyar tisztikarban is a hasonló csapatnem gondolatát.

Vitéz Góthay Artúr 1943-ban a Magyar Katonai Közlöny hasábjain fejtette ki nézeteit a rohamtüzérség létjogosultságáról német hatásra és a frontról szerzett tapasztalatok alapján. A fronttapasztalatok rávilágítottak arra, hogy a korszerű harc a gyalogsággal szemben olyan nagy követelményeket támaszt, melynek megfelelni a tüzér fegyvernem hathatósabb támogatása nélkül gyakran csak igen nehéz harcok és veszteségek árán képes.⁷

A legkiválóbb tüzérségi előkészítés után is maradnak a harcterületen olyan le nem küzdött, rejtett ellenállási fészkek és nehézfegyverek, amelyek a támadó gyalogság lendületét az okozott nagy veszteségek következtében lefékezhetik, sőt a támadást végleg megakaszthatják. De a támadást az ellenség váratlan – esetleg harcokocsikkal támogatott – ellentámadásai is veszélyeztetik.

Góthay szerint „ezeket leküzdeni a tüzérség eddig ismert felszerelésével és löeljárásával képtelen, már csak azért is, mert ezek a célok a szoroson előretörő saját küzdők közelében vannak, tehát a nagyobb távolságról, megosztott irányzással szórása sem engedi meg tűz alá vételüket.”⁸

A döntő helyen tehát olyan tüzérségre van szükség, amely a küzdőkkel (gyalogsággal) együtt mozogva közvetlenül érzékeli a veszélyt, és azonnal közvetlen irányzással le is küzdi a rejtett, a hagyományos tüzérség által el nem pusztított ellenséges tüzgépeket, fészkeket és a váratlan ellentámadásokat.

Ezt a feladatot volt hivatott a kísérőütegg megoldani, de sem löveganyaga sem manőverezési képességei erre a feladatra nem tették igazán alkalmassá. A fenti feladatok elvégzésére szervezett rohamtüzérség nem lehet fogatolt, de még gépvontatású sem, mert ilyen anyaggal az első vonalban mozogni és a hirtelen feltűnő célokat eredményesen leküzdeni nem lehet.

4. Uo. 23.

5. SZANATI ... 113.

6. Rotü 2. o.

7. GÓTHAY 1943. 50.

8. Uo. 51.

Góthay a korszerű, német mintára szervezett rohamtüzérségben látja a siker kulcsát. „Ez a tüzérség erősen páncélozott, hernyótalpas önjáró lövegeivel döntő fontosságú helyeken a küzdőkkel minden terepen együtt mozogva, közvetlen irányzással küzdi le azokat a közeli célokat, melyek támadóinknak véres veszteségeket okozva a támadást esetleg sikertelenné teszik.” A rohamtüzérség nem a páncélos, hanem a gyalogos seregtestek részére szükséges, hiszen a harckocsik beépített lövegei (főként az 1943-as modellek) képesek az említett akadályok leküzdésére.

Góthay szerint ez a tüzérség a küzdők leghathatósabb közvetlen támogató fegyvere lehet, ha azt megfelelően alkalmazják. „Rohamtüzérséget tömegesen kell a súlyon bevetni, a támogató gyalogság pedig – részben a lövegekre felkapaszkodva – minden körülmények között ezzel a tüzérséggel együtt mozogjon. Így a lendületes előretörést a rohamlövegek páncélos teste biztosítja, nemcsak a feltűnő rejtett fegyverek és esetleg harckocsik gyors leküzdése által, hanem a lövésszel szemben kevésbé érzékeny tömeg előre mozgásával is.”⁹

A szerző pontosan meghatározta a bevethetőség szervezeti hátterét is. Ha kevés löveget vetnek be, azok az ellenség páncéltörő lövegeinek áldozatává válnak, a gyalogos küzdőket pedig nem segítik előre dacára nagy veszteségeiknek. „Tehát már az üteg 7-10, a rohamtüzérosztály pedig három üteggel, 22-31 lövegből állítandó össze. Ilyen tömeg bevetésekor az ellenség páncéltörő fegyvereinek tüze szétforgácsolódik és a rohamlövegek egymást is védve törnek előre a kitűzött támadási cél felé. Feladatukat közvetlen irányzással 1-2 lövéssel oldják meg és lépcsőzetesen, egymást túlhaladva mozognak előre a küzdőkkel.” Lövés céljából meg kell állni a löveggel, különben – dacára „kívánatos nagy kezdősebességéből eredő löszabatosságának” – tüzelése eredménytelen löszerpazarlást fog eredményezni, holott nem tud sok löszert magával vinni. Természetes, hogy a 8-10,5 cm űrméretű erősen páncélozott rohamlövegek ellen nemcsak a páncéltörő lövegek, hanem páncélromboló járőrök is igyekeznek ellenállást kifejteni. Éppen az utóbbiak ellen védik meg a rohamlövegeket a velük mozgó gyalogosok. (Erre annál is inkább szükség van, mert ezek a páncélosok eleve nem rendelkezhetnek annyi beépített géppuskával mint a tankok.)¹⁰

Góthay szerint a rohamlövegeket statikus védelemben tilos alkalmazni, csak az elmentámadások támogató fegyvere lehet. Veszteségeiket bevetésenként 15-25 százalékosra becsülte, így 3-4 bevetésenként javasolta az üteg illetve osztály pihentetését, feltöltését. A harcrendben közvetlen alárendeltségben alkalmazott rohamtüzér ütegek mellett javaslatot tett a hadtestparancsnokság közvetlen alárendeltségében szervezett rohamtüzérosztályok felállítására.¹¹

A fejlesztő munkálatok azon nyomban meg is kezdődtek, a rendelkezésre álló német tapasztalatok felhasználásával. A tábori tüzérség hatékonyan tudja segíteni a tá-

9. Uo. 51.

10. A rohamlövegek esetében a toronygéppuska (belövő géppuska) hiányzik. Bizonyos típusokon a páncéltesten kívül oldották meg egy – az ellenséges gyalogságot távol tartó – géppuska rendszeresítését.

11. GÓTHAY 1943. 52.

madó csapatok harcát a tüzelőkészítéssel, és a támadás során történő tűztámogatással, de csak addig a pontig amíg a támadó csapatok nem kerülnek közvetlen harcérintkezésbe az ellenséggel. Ilyenkor saját csapataink védelme teszi lehetetlenné ezt a tevékenységet, pedig pont ez a kritikus pillanat, amikor a tűzérzési támogatásra a legnagyobb szükség volna. Ilyen feladatot csak olyan tábori tűzér eszközzel rendelkező harcjármű képes megoldani, mely együtt mozog a támadással, visszavonulással, és ezzel közvetlen tűztámogatást képes biztosítani. A rohamtűzérzés a küzdőket tehát azon a válságon segíti át, mikor a siker és sikertelenség borotvaélen táncol.¹²

A rohamlöveg kimondottan támadó fegyver és harcban a gyalogság legértékesebb támogatója. Bevetésre osztály (31 löveg), vagy üteg (10 löveg) kötelékben kerül a feladattal, hogy a saját súlyon, közvetlenül a küzdők mögé előretörve, onnan az ellenség, nehéz tűzfegyvereit semmisítse meg, a gyalogság sikeres betörése után hatalmas tűzerejével az áttörést biztosítva, lendületes előretörésével a tűz és mozgás elvének előnyét kihasználva, a gyalogság támadásának és a mélységi övön való átküzdésének ütemét lényegesen meggyorsítsa.

A rohamtűzérzés olyan célokat küzd le:

- 1) amelyek a támadás előtt nem voltak ismertek és így a tűzérzési előkészítésből ki maradtak, vagy azt sikeresen átvészelték,
- 2) amelyeket a támadás folyamán más fegyverek egyáltalában nem vagy nem elég gyorsan volnának képesek leküzdni,
- 3) kimondottan rejtett és esetleg csak a küzdők áthaladása után megszólaló lövegeket, fegyvereket, csoportokat.

Oly célok leküzdése, amelyeket a gyalogság vagy a többi tűzérzés saját fegyvereivel le tud küzdeni nem rohamtűzér feladat.¹³ Az említett feladatok ellátására két rohamlöveg típus kialakítása vált szükségessé. Egy olyan típus, melynek fő feladata a páncéllhárítás és résmegnyitás, illetve egy olyan típus, amely ezen kívül a tábori tűzérzés feladatainak ellátására is képes. Így jelent meg a tervezőasztalon a 75 mm-es (Zrínyi I) és a 105 mm-es (Zrínyi II) rohamlöveg.¹⁴

A hadiipar a megrendeléseket már 1942 őszén megkapta. Az eddig is nagyszerű eredményeket felmutató Weiss Manfréd Művek látszott alkalmasnak a feladat végrehajtására, hiszen itt készült a magyar páncélos csapatok fontos fegyverének számító Turán harckocsi is.¹⁵

Az anyagi korlátok és a sürgető idő hatására a már meglévő technikát használták fel az új fegyver kialakítására. Így a Turán programban elkészült alvázra, aminek szélességét 40 cm-rel megnövelték, szereltek fel az új építményt.

A 75 mm-es páncéltörő löveggel rendelkező Zrínyi I-ből azonban csak 1 darab készült el.¹⁶ Az okokról korabeli állásfoglalásokat tartalmazó dokumentumok nem áll-

12. Rotü. 2. o.

13. Rotü. 3. o.

14. BOMBAY–GYARMATI–TURCSÁNYI 1990. 117.

15. DOMBRÁDY 2003. 89.

16. BONHARDT–SÁRHIDAI–WINKLER 1990. 98.

nak rendelkezésre. A témában elmélyedve az a vélemény alakult ki, hogy ennek nem csupán az anyaghiány és a lövegcsövek késése az oka, hanem az a felismerés, hogy a 10,5-es magyar Göring löveggel felszerelt Zrínyi II típus képes ellátni a Zrínyi I-nek szánt feladatokat is. A harckocsik elleni alkalmazás hatékonyságát csodálatosan bizonyítja szinte mindegyik rohamtüzér bevetés (Torda, Csanádpalota, Debrecen...).¹⁷

A Zrínyi II rohamlövegből a Weiss Manfréd gyár lehetséges kapacitását kihasználva mindössze havi 4-5 darabot tudott kibocsátani. A gyártás Korbuly János főmérnök felügyelete alatt folyamatosan zajlott, és a gyár lebombázásáig kb. 70 db Zrínyi II készült el. A készítőik elszántságát mutatja, hogy a légicsapás során megsemmisült üzemromjai közül kiásott alkatrészekből újabb lövegeket szereltek össze.¹⁸

A kialakított Zrínyi rohamlöveg járműtechnikai szempontból teljesen megegyezett a Turán harckocsival. A gyártás a prototípus elkészülte után kisebb-nagyobb megszakításokkal 1944 őszéig tartott. 1944 nyarán egy angolszász légitámadás következtében megsemmisült a Weiss Manfréd harckocsi szerelő üze­me. A légitámadás után a még fellelhető alkatrészekből további 6 rohamlöveget szereltek össze. A háború folyamán több fázisban megközelítőleg 70 db rohamlöveg készült el, ennek mintegy két harmada a félbehagyott Turán program számára biztosított keret terhére. Valamennyi harctéri alkalmazásra került a háború során, ideértve a kiképzési és kísérleti célokra legyártott vaskocsikat is.

Rövidítések

- A lövész zászlóalj* *A lövész zászlóalj és lövész ezredek harci alkalmazása a Nagy Honvédő Háborúban.* Ford. SZÜCS Miklós. Budapest 1961.
- ÁCS 1995 *A magyar katonai gondolkodás története.* Tanulmánygyűjtemény. Szerk. Ács Tibor. Budapest 1995.
- A második világháború*
A második világháború krónikája. (Chronik des Zweiten Weltkriegs). Budapest 2004.
- A szovjet hadsereg* *A szovjet hadsereg harcászatiának fejlődése a Nagy Honvédő Háború éveiben.* Szerk. K. Sz. KOGLANOV. Budapest 1960.
- ANDERSON 2002 ANDERSON, D.: *A keleti front (1941–1945).* Debrecen 2002.
- ANDRONIKOV 1984 ANDRONIKOV, N. G.: *A második világháború története.* Budapest 1976–1984.
- BOMBAY et al. 1990 BOMBAY L. – GYARMATI J. – TURCSÁNYI K.: *Harckocsik 1916-tól napjainkig.* Budapest 1990.
- BOMBAY 1987 BOMBAY L.: *A Magyar Királyi Honvédség lánctalpas harcjárművei.* Budapest 1987.
- BOMBAY 1990 BOMBAY L.: *És feldübbörögnek a tankok.* Budapest 1990.
- BONHARDT–SÁRHIDAI–WINKLER 1992 BONHARDT A. – SÁRHIDAI Gy. – WINKLER L.: *A Magyar Királyi Honvédség fegyverzete.* Budapest 1992.

17. Rotü. 4. o.

18. U.o. 4. o.

- DOMBRÁDY–TÓTH 1987
DOMBRÁDY L. – TÓTH S.: *A Magyar Királyi Honvédség 1919–45*. Budapest 1987.
- DOMBRÁDY 1981
DOMBRÁDY L.: *A magyar gazdaság és hadfelszerelés (1938–1944)*. Budapest 1981.
- DOMBRÁDY 2003
DOMBRÁDY L.: *A magyar hadigazdaság a második világháború idején*. Budapest 2003.
- ENZSÖL 1981
ENZSÖL Gy.: *A páncélelhárítás*. Budapest 1981.
- GOSZTONYI 1995
GOSZTONYI Péter: *A magyar honvédség a második világháborúban*. Budapest 1995.
- GOSZTONYI 2004
GOSZTONYI Péter: *A német-szovjet háború 1941–1945*. Budapest 2004.
- GOSZTONYI 1998
GOSZTONYI Péter: *Budapest lángokban 1944–45*. Budapest 1998.
- Haditechnika*
Haditechnika. Szerk. SÁRHIDAI Gyula. 1986/2; 1996/2; 2001/4; 2002/2.
- H.SZ.* 1929
Harcászati Szabályzat. I. rész: *Harcászati elvek*. Budapest 1929.
- H.SZ.* 1939
Harcászati Szabályzat. I. rész: *Harcászati elvek*. Budapest 1939.
- POÓR 1980
Harckocsik és páncéljárművek típuskönyve. Szerk. POÓR István. Budapest 1980.
- LÓRINCZ–POÓR 1986
LÓRINCZ I. – POÓR I.: *Páncélosok reneszánsza*. Budapest 1986.
- NAGY 1989
NAGY I.: *Ágyúk, tarackok, aknavetők*. Budapest 1989.
- Rotü
a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Levéltárának teljes Rohamtüzér fondja ().
- SZABÓ–SZÁMVÉBER [é.n.]a
SZABÓ P. – SZÁMVÉBER N.: *A keleti hadszíntér és Magyarország 1941–1943*. Debrecen é.n.
- SZABÓ–SZÁMVÉBER [é.n.]b
SZABÓ P. – SZÁMVÉBER N.: *A keleti hadszíntér és Magyarország 1943–1945*. Debrecen é.n.
- THURÓCZY 1994
THURÓCZY Gy.: *Kropotov nem tréfál*. Debrecen 1994.
- ZAHAROV 1973
ZAHAROV, M. V.: *A 2. és 3. Ukrán Front felszabadító hadműveletei Délkelet- és Közép-Európában 1944–1945*. Budapest 1973.

ABSTRACT

ORGANISATION OF THE BATTALIONS OF THE HUNGARIAN ROYAL ASSAULT ARTILLERY AND THE DEVELOPMENT OF THEIR BATTLEFIELD APPLICATION THEORY

László Márton Fári

It was the military experiences of the 1942–1943 years and the final lost of the strategic initiative at the Eastern Front that resulted in the organisation of the Royal Assault Artillery. It became necessary to provide a military force equipped with and designed for defensive war with mobile armoured artillery that was capable to cope with artillery and armoured piercing tasks. This is how came about - following the German example – the Hungarian Assault Artillery.

After all, this young branch of service heroically and effectively discharged its duties. This was due to the fact that there was a modern gun available, the competent instructing officers enthusiastically worked for the successful application of this branch of service. The fights of the troops erected the monument to the eternal memory of the Hungarian military pride.

